

Uusi opas johdattelee Rokua Geoparkin maiseman erityispiirteisiin

Rokua UNESCO Global Geopark kertoo Rokuan harjun syntytarinan jääkautta edeltävistä kallioperän kehitysvaiheista harjun muodostumiseen ja sen jälkeiseen eliöstön kehitykseen ja ihmisasutuksen leviämiseen alueelle. Geologisissa tapahtumissa aikaskaala on haastava – se voi olla kaikkea sekunnin murto-osasta miljardeihin vuosiin. Erityisesti miljardien vuosien aikaskaalat ovat vaikeita käsittää. Tueksi tarvitaan erilaisia havainnollistamisen keinoja. Tätä työtä on viime ajat tehty Rokua Geoparkin syntyhistorian tiimoilta.

Rokua Geoparkin maisema on kuin suuri palapeli, joka rakentuu eri aikakausien ja eri luonnonvoimien synnyttämistä maastonmuodoista. Vaikka Rokua Geopark kertookin harjun (maaperämuodostuma) tarinan, myös varhaiset kallioperän kehitysvaiheet ovat tärkeitä nykymaiseman kannalta. Alueen vanhimmat kalliolit, joista irronneita kappaleita löytyy myös harjusorasta, ovat noin 2,9 miljardin vuoden ikäisiä! Kasvien ja eläinten leviäminen alueelle jääkauden jälkeen sekä ihmisasutuksen historia ovat tiiviisti yhteyksissä geologisiin muodostumiin ja tapahtumiin. Maisema on viime kädessä kaikkien palastensa vuorovaikutusten summa.

Näitä asioita havainnollistamme uudessa, joulukuussa 2020 julkaistussa oppaassa, jonka työstämisen aloitimme jo vuoden 2018 puolella. Tavoitteena oli laatia vihkonen, joka esittelee syntytarinan helposti ymmärrettävällä tavalla mahdollistaen alueeseen tutustumisen jo ennen perille saapumista. Opas on suunnattu erityisesti kouluryhmille – sekä suomalaisille että kansainvälisille, mutta opasta voivat hyödyntää koulujen lisäksi matkailuyrityksetkin.

Märi Saastamoinen

Oppaassa syntytarina päätettiin koostaa aikajanaksi, joka etenee läpi oppaan ikään kuin sen punaisena lankana. Toisia vaihtoehtoja olisivat olleet maisema-alueiden (Oulujärvi, Rokua, Oulujoki) tai kohdetyyppien (kallioperä, maaperä jne) mukainen jaottelu. Aluetta tuntemattomalle kronologinen järjestys on kuitenkin helpoin sisäistää, joten siksi päädyimme siihen. Eri aikakausien jaottelussa hyödynsimme Geologian

tutkimuskeskuksen geologin Tapani Tervon kehittämää palapelimallia Rokua Geoparkin maisemanmuotojen synnystä.

Tarinallistamiseen ja visualisointiin haimme mallia muissa Geoparkeissa tehdyistä opetusaineistoista sekä kansainvälisten leirikoulumarkkinoiden asiantuntijoilta. Useissa materiaaleissa on hyödynnetty kertojaa, johon lasten on helppo samaistua. Tätä perua oppaaseen otettiin kertojaksi jääkausiaikaan vahvasti yhdistettävä mammutti. Ihmettelijänä on lapsimammutti ja kertojana äitimammutti. Mammutit seikkailevat myös Muhoksen yläkoululaisten aiemmin tekemässä jääkausiaanimaatiossa, ja se olikin yksi inspiraation lähde. Oppaaseen mammutteista tehtiin piirrosversiot, ja facebookissa pidetyllä nimikilpailulla niille saatiin omat nimet. Visualisointiin hyödynsimme GTK:n piirros- ja kartta-aineistoja, omaa graafista tuotantoa sekä Kajaanin ammattikorkeakoulussa laadittuja virtuaalimalleja Rokua Geoparkin menneistä maisemista.

Geologinen historia

TUHANSA VUOSIA SITTEN

11 000 10 000 9 000 8 000 7 000 6 000

1 ruutu = 100 vuotta

1. JÄÄKAUSI Rokua Geopark sijaitsee jään alta

2. Mannerjäätikkö

3. Siirtolohkare, Väättäjäniemi, Vaale

4. Suppe, Syvyydenkaivo, Rokua

Maaperän kehitys

Suomi oli miljoonien vuodien aikana toistuvasti hi-taasti viitteen mannerjäätikön alla. Mannerjäätikkö kuljetti siirtolohkareita ja hioi suurteisia silokallioita. Jäätikköjoki kasasi Muhos-muodostumasta hiekkaa ydinharjuksi. Jäätikön alle ja reunoille muodostui moreenselänteitä, ja sulavista jääpeltoista syntyi harjuhin suppia. Rokua Geopark -alue paljastaa jäätikön alta 10 700–10 500 vuotta sitten. Oulujärvi kuroutui varhaisesta Itämerestä eli Ancylusjärvestä omaksi järveksi noin 9 500 vuotta sitten.

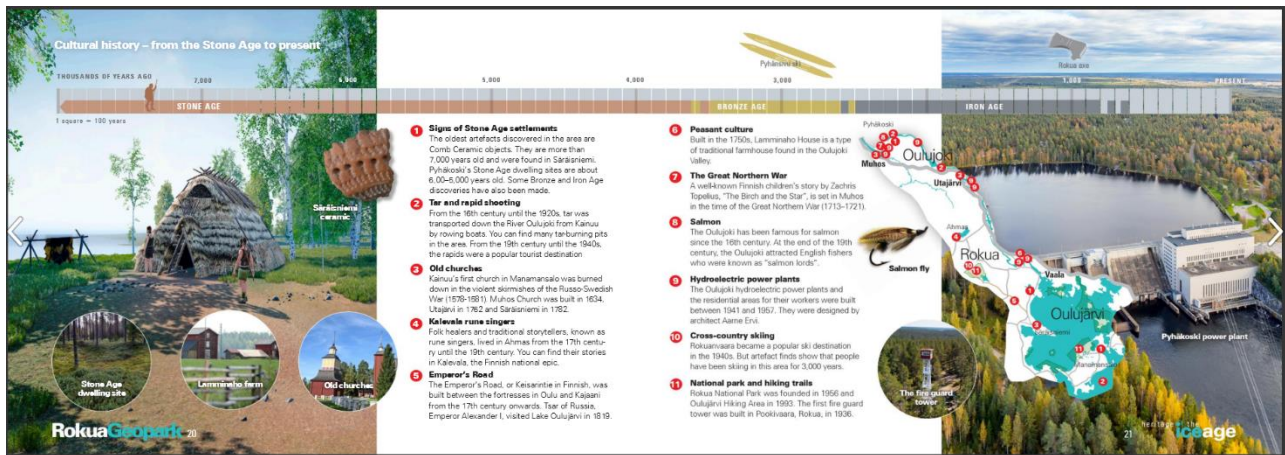
Mammutteja oli jääkaudella myös Suomessa

Syvyydenkaivo on Suomen syvin luonnontilainen suppa

Rokua Geopark

Tarkoitus on, että oppaan tekstimäärä on lyhyt, ja kuvat ja piirroksot puhuvat puolestaan. Kustakin keskeisestä kehitysvaiheesta on valokuva, havainnollistava piirros ja lyhyt tekstikuvaus. Valokuva osoittaa kehitysvaiheen tai muodostuman ilmentymisen nykymaisemassa. Piirroksessa on esitetty geologinen tapahtuma tai ympäristö, joka on vaikuttanut muodostuman syntymiseen. Karttojen avulla muodostumat ja tapahtumat paikallistuvat nykymaisemaan. Oppaan loppupuolella on laajempia maisemavalokuvia, jotka osoittavat muodostumien esiintymistä maisemassa ja toisaalta luontotyyppejä, jotka ovat kehittyneet erilaisiin geologisiin ympäristöihin. Maisemakuvien yhteydessä on esitelty pienemmällä valokuvilla yksittäisiä muodostumia ja eliölajeja. Oppaan lopussa on kerrottu tarkemmin ihmisen asutushistoriasta. Englanninkielisessä versiossa on lisäksi sanasto, jossa on hyödynnetty Rokua Geoparkin kansainvälisissä kouluhankkeissa koostettuja termejä selityksineen.

Opas toimii myös käsikirjana keväällä 2021 aukaistaviin uusiin Rokua Geopark näyttelyihin. Opas ja näyttelyt ovat visuaalisuudeltaan ja sisältöjen jäsentelyltään samaa tyyliä. Oppaasta ei varsinaisesti tule jakoversiota, vaan se on parhaiten saatavissa sähköisenä issuu-julkaisuna. Selailukappaleita on esillä näyttelypisteissä Muhoksen Koivussa ja Tähdessä, Utajärven Torimakasiinissa ja Vaalan kirjastolla (toukokuusta 2021 alkaen). Lisäksi oppaan selailukappaleita on alueen matkailuyrityksissä sekä kunnanvirastojen infopisteissä.

Oppaan suunnittelu ja paino on toteutettu AOR 2020 hankkeella, joka on Pohjois-Pohjanmaan liiton EAKR-rahoitteinen matkailun kehittämishanke. Rokua Geoparkia hallinnoivan Humanpolis Oy:n omarahoitusosuus on 30 % kokonaiskustannuksista. Lisätietoa hankkeesta on luettavissa sivuillamme.

Linkejä:

Suomenkielinen opas:

https://issuu.com/rokuageopark/docs/rgb_opas_230x160mm_24sivua_131120_issuu_fin

Englanninkielinen opas:

https://issuu.com/rokuageopark/docs/rgb_opas_230x160mm_32sivua_131120_issuu_eng

Hanketietoa: <https://www.rokuageopark.fi/index.php?clD=233#attractive-oulu-region-2020>

Mikko Kiuttu

Ympäristökasvattaja, Rokua UNESCO Global Geopark

mikko.kiuttu[at]humanpolis.fi

